

Doc. dr. Lamija Neimarlija

Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo

Akademija likovnih umjetnosti / Academy of Fine Arts

l.neimarlija@alu.unsa.ba

**O LIKOVNOJ MONOGRAFIJI *SALIM OBRALIĆ* PROF. DR. AIDE
ABADŽIĆ-HODŽIĆ I PROF. DR. IBRAHIMA KRZOVIĆA¹**

**ABOUT THE ART MONOGRAPH *SALIM OBRALIĆ* BY PROF. DR.
AIDA ABADŽIĆ-HODŽIĆ AND PROF. DR. IBRAHIM KRZOVIĆ²**

Bošnjački institut – Fondacija Adila Zulfikarpašića je 2022. godine objavila monografiju o Salimu Obraliću (1945-2018) autora prof. dr. Aide Abadžić-Hodžić i prof. dr. Ibrahima Krzovića. Monografija okuplja pola stoljeća dugo umjetničko djelovanje Salima Obralića, dugogodišnjeg profesora Akademije likovnih umjetnosti Sarajevo i cijenjenog pedagoga. Prikupljanje dokumentacije o izložbama, selekciju djela, fotografiranje za potrebe monografije počeo je sam umjetnik u saradnji sa kolegama na Akademiji likovnih umjetnosti, jer mu je želja bila sakupiti, objediniti, načiniti svekoliko učinjeno dijelom kulturne baštine, kolektivnog identiteta, dati “rasutim kazivanjima” formu sa kojom će lakše komunicirati budući naraštaji. Umjetnik, nažalost, nije doživio okončanje monografije, ali je zahvaljujući Bošnjačkom institutu – Fondaciji Adila Zulfikarpašića ostvarena misija da djelo Salima Obralića progovori iz prošlosti i dobije smisao i aplikaciju u sadašnjosti i budućnosti.

Monografiju čine tekstovi historičara umjetnosti, autora monografije (na bosanskom i engleskom jeziku), odabrani radovi umjetnika (slike, grafike, crteži, instalacije, skulpture), izbor iz likovne kritike od sedamdesetih do dvijehiljaditih, biografija umjetnika u pripremi autorice Abadžić-Hodžić, zatim tekst supruge umjetnika – Nermine Obralić. Naposlijetku, spisak samostalnih i grupnih izložbi, nagrade i priznanja kao i obilna bibliografija o umjetniku potvrđuju koliko nas je umjetnik zadužio oblikovanjem tradicije modernim jezikom, te koliko je važno razgovarati i obraćati se njegovom djelu ukoliko želimo graditi vlastiti odnos sa tradicijom i upoznati sebe.

---

¹ Tekst je prikaz likovne monografije *Salim Obralić* autora prof. dr. Aide Abadžić-Hodžić i prof. dr. Ibrahima Krzovića, u izdanju Bošnjačkog instituta – Fondacije Adila Zulfikarpašića, Sarajevo, 2022.

² The text is a review of the art monograph *Salim Obralić* authored by Prof. Dr. Aida Abadžić-Hodžić and Prof. Dr. Ibrahim Krzović, published by the Bosniak Institute – Adil Zulfikarpašić Foundation, Sarajevo, 2022.

U nastavku ću izdvojiti nekoliko bitnih crta umjetnikovog rada koje historičari umjetnosti, autori monografije, kao i likovna kritika sabrana u monografiji izdvajaju te ću ponuditi vlastitu interpretaciju djela Salima Obralića. Zapaža se naročita osjetljivost umjetnika na forme pojavnog, forme ne kao apstraktne oblike nego podložne toku vremena. Na umjetnika je značajan pečat ostavilo djetinjstvo provedeno u gradskoj mahali u Maglaju. Prof. Krzović ističe tri okupacije umjetnika koje potječu iz tog perioda: očev alat (tema varirana u crtežima i grafikama), prostori (prostor bosanske kuće, kaldrma, ugao sobe, prozor, avlija) i stare kućne prostirke sa basamaka što su vodili na čardake (str. 17-21). Tokom sedamdesetih i osamdesetih godina tajna umjetnosti Salima Obralića je u pretvaranju predmeta u segment prostora intime, činjenje predmeta simbolom jednog vremena i prostora, pa postaje emotivna gesta koja transcendirira sudbinsko, ljudsko. Zaboravljeni predmeti, neprimjetne i samorazumljive pojave (sahan, neretvanski sprud, ponjava, vrelo, česma) u djelu Obralića su predmet naročitog interesiranja, doneseni sa neočekivanim perfekcionizmom i posvećenošću (str. 30).

Tokom osamdesetih likovna kritika je ocijenila djelo Obralića pripadnim novom valu figuracije čija je misija bila obnova štafelajske slike. Primjećuje se Obralićeve odanost predmetu pod pretpostavkom složenog i slojevitog ustrojstva realnosti, lirske, poetske atmosfere. Nadrealističkoj atmosferi doprinose začudni susreti predmeta, predimenzionirani predmeti, neobični prostorni rasporedi, uvećani i približeni motivi koji ne ostavljaju ravnodušnim. U tom svijetu geometrijski i prirodni oblici su suočeni a ne kontradiktorni. U svjetlu je vidio medij uronjenosti predmetnog u svoju okolinu. Zato građevina nije naprosto geometrijski detalj u pejzažu, nego potvrda jedinstvenog porijekla naših predstava i kada su jasne kao geometrizacije i kada su pomućene kao snoviđenja, a to porijeklo je unutarnji vid, imaginacija (str. 262). U ciklusu o Počitelju pratimo transformaciju forme i kada je u vidnom polju ista pojava. Bogatstvo unutarnjeg života umjetnika je od iste pojave načinilo različite forme ustrajavanjem na produbljivanju opažajnog iskustva u neposrednosti, što je Konrad Fiedler smatrao umjetniku svojstvenim (str. 50).

Iako sa modernizmom pratimo odmicanje od teme prirode u umjetnosti, karakteristika djela Salima Obralića je duhovnost kao svojevrsni panteizam, traganje za Najvećom tajnom postojanja u izvanljudskom djelovanju – prirodi. Moderni nazori slobodarskog pristupa umjetnika u susretu sa religijskom vizijom svijeta tvore začudan spoj metafizike i individualizma koji podstiče na refleksiju o historijskim uvjetovanostima mišljenja i širenje granica prihvaćene racionalnosti. Ali ne znači da nije nalazio inspiraciju u domeni ljudskog. Poseban senzibilitet u području formi tvori jezik koji ne pravi razliku između svijeta prirode i svijeta umjetnosti; ta dva svijeta izazovno se

prelijevaju. Put udaljavanja od naracije ka apstrakciji, što se općenito može definirati kao pravac modernizma, kod umjetnika je budio interes za ljepotu ritma i ornamenta u islamskoj umjetnosti. Međutim, nemojmo se zavarati da nas apstrakcija u ovom slučaju odvodi od “opipljivog svijeta smisla” (str. 252). Kako shvatiti povratak postojećem nakon skepticizma modernizma? Nije to povratak muzejskom stilu starih majstora, nego je postojeće problematizirano kroz što veću plastičnost jezika. Ako pogledamo drvoreze iz ciklusa *Ponjava – Prostor* (2008), iako se radi o svođenju slike na njenu materijalnost pa je fokus na procesualnosti, elementima same slike (podloga, potez, namaz, manuelna obrada, boja), Obralićev rad izdvaja se iz tadašnje konceptualne umjetnosti odnosno analitičkog slikarstva referencom na život, rekla bih, skladnim spojem naracije i autoreferencijalnosti slike (str. 60).

Salim Obralić je okupio kolege na Akademiji likovnih umjetnosti, slobodne umjetnike i pokrenuo projekt *Mapa grafika Sarajevo 92'* kojom su umjetnici u klasičnoj tehnici drvoreza, ekspresivnim oblicima, progovarali o ništavilu rata. Prvobitna *Mapa grafika* potaknula je stvaranje novih mapa. Ratne mape Sarajeva su izlagane širom svijeta i danas ih prepoznajemo kao najznačajnije umjetničko svjedočanstvo o ratu u periodu 92-95. Ljepota svijeta i radost života iz ranijih ciklusa nestaje, krug kao princip života i oblik u kojem je umjetnik često okupljao vidik – pretvoreni su u crnilo bezdana zla, a naučene vrijednosti i stečena znanja izgubili su smisao pri pomračenju uma. Ipak, kako nas je naučila moderna umjetnost i umjetnost Salima Obralića, slika je graditelj svijeta, a ne obratno. Umjetnik se vraća iskonskom nastojanju da u različitim tehnikama (slika, grafika, crtež) izdvaja sjetnu i tužnu, živu i razigranu bravuru prolaznosti (ciklus *Sahan* 91-94). Pretočava patinu i zelenkastu skramu u novu stvarnost koja još mustrom asocira polaznu osnovu. Uvjerenje da je slika graditelj svijeta, a ne obratno, nadglasat će i ništavilo rata.

Stalna budnost i zainteresiranost za savremenike, dešavanja na području likovne i drugih umjetnosti, za društvene i kulturne prilike učinili su rad Salima Obralića područjem života, previranja, neumornosti u spoznaji i primjeni novog, otvorenim za nove prakse, dijalog i prepoznavanje drugoga. Prof. Abadžić-Hodžić izdvaja različite medije kojima se umjetnik koristio: slike, crteži, grafike, instalacija, *ready made* (str. 41). Prema svjedočanstvu supruge Nermine Obralić, umjetnik je smatrao da spoznaja mogućnosti izraza nadilazi granice određene tehnike, u traganju za izrazom koji će biti bolji (str. 324). Umjetnik nije stao na prelasku granica slikarstva i grafike prema kinetičkoj skulpturi. Upravo na bakrenim pločama primjenjuje crtež sa obje strane bogat asocijacijama na kur'ansku kaligrafiju, u sjećanje na savat, ugraviranu dekoraciju prvobitne posude. A onda je s te dvostruke matrice

otisnuo dvije crno-bijele grafike na natronskom papiru. Primjena grafičke tehnike bakroreza na savat, dekoraciju u islamskoj umjetnosti, predstavljala je ljepotu susreta različitosti ne samo na nivou likovnih tehnika, niti evropskog svjetonazora; bio je to “razgovor” i susret najljepših izdanja Istoka i Zapada. Diskovi su postali prostor eksperimenta, urezivanja, lijepljenja, dodavanja, vraćajući nas tehnikama koje su mnogo prije industrijskih bile toliko važne za čovjeka, dok su reference na nebo i kosmos u obliku kruga, trokuta ili stošca usmjerenog ka nebu činili ove kinetičke skulpture savršenim “stanovnicima” prostora memorije (trgovi, sakralni i historijski objekti).

Historičari umjetnosti, autori monografije, poznavali su i blisko saradivali sa umjetnikom kako pri njegovoj izlagačkoj djelatnosti tako i kao kolege na Akademiji likovnih umjetnosti. Tako prof. Krzović pristupa djelu Salima Obralića kao historičar umjetnosti ali i kao njegov dugogodišnji kolega i prijatelj s kojim je imao priliku voditi duge razgovore o umjetnosti i filozofiji, proživljenom i budućnosti. Monografija je vrijedno svjedočanstvo umjetnikovih savremenika, čuvarica arhivske građe, ali i uspomena, zajedno proživljenog umjetničkog djelovanja, historijskih i društvenih preporoda i nesreća. Izbor iz likovne kritike otkriva historiju recepcije djela Salima Obralića od sedamdesetih pa do dvijehiljaditih koju su ispisali umjetnici, historičari umjetnosti, estetičari, pisci, poznavaoi likovne umjetnosti. Istina umjetnosti na taj način raskriva se u historiji dijaloškog odnosa recipijenta i djela. Sistematičnost u pristupu građi, poliperspektivan pristup problemu, polifonija glasova, od stručnih do onih bliskih i prisnih čine ovu monografiju vjerodostojnim svjedočanstvom o djelu Salima Obralića za susrete sa recipijentima koji pristižu iz budućnosti.